

посаду в органах місцевого самоврядування та процедура; 3) комунікативному – використання нових методів комунікацій з громадськістю та розширення співпраці з громадськими, волонтерськими та благодійними організаціями.

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України №64/2022 від 24.02.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 27.11.2022)

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 №389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 27.11.2022)

3. Прийняття одноосібних рішень сільськими, селищними та міськими головами в умовах воєнного стану. Правова група Офісу підтримки реформи з децентралізації Мінрегіону. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15138> (дата звернення: 27.11.2022)

4. Миколок А.В. Робота органів місцевого самоврядування під час воєнного стану. *Таврійський науковий вісник*, 2022. №2. С. 67-73

5. Міграція та соціально-політичні настрої під час повномасштабної війни росії проти України. Аналітичний звіт, жовтень 2022. Gradus Research Company. URL: https://gradus.app/documents/317/Gradus_EU_wave_12_UA.pdf (дата звернення: 29.11.2022)

6. Про затвердження Програми часткової компенсації вартості закупівлі електрогенераторів для забезпечення потреб співвласників багатоквартирних будинків Львівської міської територіальної громади під час підготовки об'єктів до опалювального сезону 2022-2023 років: рішення Львівської міської ради від 04.11.2022 №1035. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/Pool/Info/doclmr_1.NSF/\(SearchForWeb\)/39026CBED323A211C22588F600494B58?OpenDocument](https://www8.city-adm.lviv.ua/Pool/Info/doclmr_1.NSF/(SearchForWeb)/39026CBED323A211C22588F600494B58?OpenDocument) (дата звернення: 29.11.2022)

Світлана Ніколайчук

суддя Дніпропетровського
окружного адміністративного суду,
доцент кафедри загальноправових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ (м. Дніпро),
кандидат юридичних наук

ДІЯЛЬНІСТЬ СУДІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З моменту проголошення незалежності нашої держави український народ обрав шлях демократичного, соціального та правового розвитку, розпочалось реформування України у відповідності з європейськими стандартами.

Протягом цих років в Україні змінилися Конституція та закони України, форма правління від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської республіки, відбулась децентралізація державної влади, посилилась роль громадянського суспільства, з'явилися інформаційно-цифрові технології.

Відбулись і зміни в системі судоустрою України. Особливої уваги заслуговує оновлений Кодекс адміністративного судочинства України, який містить зміни більш ніж до 80% існуючих статей, має і велику кількість новел, на деяких з них варто зупинитись детальніше.

Основним завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень (ст.2 КАС України).

Стаття 19 КАС України передбачає, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах та надає перелік категорій спорів, які розглядаються адміністративними судами.

Практика тлумачення даних процесуальних норм виявила чимало проблем в їх застосуванні судами.

Так, адміністративним судам підсудні такі справи:

1) спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім

випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження;

1-1) спори адміністратора за випуском облігацій, який діє в інтересах власників облігацій відповідно до положень Закону України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки", із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності;

2) спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби ;

3) спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень (постанова КАС ВС від 30.11.22р. у справі 823/1001/18 за позовом департаменту архітектури та містобудування Черкаської міської ради до головного інспектора будівельного нагляду відділу нагляду за діяльністю уповноважених органів з питань архітектури та містобудування УДАБІ у Черкаській області про визнання протиправним та скасування рішення відповідача від 01.12.17р. №1702);

4) спори, що виникають з приводу укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання нечинними адміністративних договорів (постанова КАС ВС від 20.10.20р. по справі №826/3694/16 за позовом ТзОВ до Державної фіскальної служби України, правонаступником якої є Державна митна служба України, Закарпатської митниці ДФС України, правонаступником якої є Закарпатська митниця Держмитслужби, про визнання протиправним і скасування наказів Державної фіскальної служби України №138 від 16.02.2016 «Про ліквідацію, створення та зміну назв окремих митних постів митниць ДФС», від 01.03.2016 №131 «Про введення в дію змін до структури Закарпатської митниці ДФС» тощо);

5) спори за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, коли право звернення до суду для вирішення публічно-правового спору надано такому суб'єкту законом;

6) спори щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму;

7) спори фізичних чи юридичних осіб із розпорядником публічної інформації щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності у частині доступу до публічної інформації;

8) спори щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності;

9) спори щодо оскарження рішень атестаційних, конкурсних, медико-соціальних експертних комісій та інших подібних органів, рішення яких є обов'язковими для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших осіб;

10) спори щодо формування складу державних органів, органів місцевого самоврядування, обрання, призначення, звільнення їх посадових осіб (постанова КАС ВС від 02.06.20р. по справі 766/6695/16 за позовом ОСОБА_1 до Херсонської міської ради, виконавчого комітету Херсонської міської ради, Херсонського міського голови Миколаєнка Володимира Васильовича про визнання незаконним та скасування рішення, поновлення на посаді, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу та моральної шкоди і зобов'язання вчинити дії);

11) спори фізичних чи юридичних осіб щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності державного замовника у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України "Про оборонні закупівлі", крім спорів, пов'язаних із укладенням державного контракту (договору) про закупівлю з переможцем спрощених торгів із застосуванням електронної системи закупівель, а також зміною, розірванням і виконанням державних контрактів (договорів) про закупівлю;

12) спори щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів охорони державного кордону у справах про правопорушення, передбачені Законом України "Про відповідальність перевізників під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень";

13) спори щодо оскарження рішень Національної комісії з реабілітації у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України "Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років";

14) спори із суб'єктами владних повноважень з приводу проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства (ухвала КГС ВС від 17.03.20р. у справі 910/10806/19 за позовом Авіакомпанія, МАУ до Міністерства інфраструктури України про визнання незаконним та скасування наказу № 168 від 18.03.2019 "Про здійснення державно-приватного партнерства"; наказу № 373 від 21.05.2019 "Про створення комісії з питань проведення конкурсу з визначення приватного партнера для здійснення державно-приватного партнерства щодо проекту "Реконструкція існуючого та створення нового вантажного терміналу в аеропорту "Бориспіль"; наказу № 538 від 10.07.2019 "Про проведення конкурсу з визначення приватного партнера для здійснення державно-приватного партнерства щодо проекту "Реконструкція існуючого та створення нового вантажного терміналу в

аеропорту "Бориспіль"; зобов'язання Мініфраструктури прийняти рішення про здійснення державно-приватного партнерства щодо проекту "Реконструкція існуючого та створення нового вантажного терміналу в аеропорту "Бориспіль" на умовах концесії.);

15) спори, що виникають у зв'язку з оголошенням, проведенням та/або визначенням результатів конкурсу з визначення приватного партнера та концесійного конкурсу.

Хочу звернути Вашу увагу, що виділені вище категорії спорів є нововведеннями протягом останніх 5 років, рідко зустрічаються в судовій практиці, і свідчать, що адміністративне право та адміністративний процес крокує в ногу з часом.

Окрім того, КАС України поповнено ще й новими нормами, які визначають нові різновиди спорів, підсудних адмінсудам, та визначають особливий порядок їх розгляду судом.

13.05.2020р. КАС України доповнено статтею 266/1, яка передбачає особливості провадження у справах щодо оскарження індивідуальних актів Національного банку України, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, Міністерства фінансів України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку та рішень Кабінету Міністрів України стосовно виведення банків з ринку (як приклад, постанова КАС ВС від 30.11.21р. у справі №826/3021/18).

30.11.2021р. у Кодекс поповнено статтею 289/2 : «Особливості провадження у справах за адміністративними позовами з приводу тимчасового обмеження права громадян України на виїзд за межі території України». У разі невиконання у встановлені Податковим кодексом України строки обов'язку щодо сплати грошових зобов'язань юридичною особою або постійним представництвом нерезидента, що призвело до виникнення податкового боргу (заборгованості) у сумі, що перевищує 1 мільйон гривень, та якщо такий податковий борг не сплачено протягом 240 календарних днів з дня вручення платнику податків податкової вимоги, податковим органом подається до суду за основним місцем реєстрації юридичної особи або постійного представництва нерезидента позовна заява про застосування судом тимчасового обмеження керівника юридичної особи або постійного представництва нерезидента-боржника у праві виїзду за межі території України (потанова Третього апеляційного адміністративного суду від 08 червня 2022 року по справі № 160/5655/22 за позовом за позовом Головного управління ДПС у Дніпропетровській області до товариства з обмеженою відповідальністю «Футбольний клуб «ДНІПРО» про встановлення тимчасового обмеження у праві виїзду керівника юридичної особи за межі України).

12.05.22р. з'явилась нова норма КАС України - стаття 283/1: «Особливості провадження у справах про застосування санкцій». Позовна заява про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції", подається до Вищого антикорупційного суду та повинна містити, зокрема, перелік майна (активів), яке (які) підлягає (підлягають) стягненню в дохід держави на підставі пункту 1-1 частини першої статті 4 Закону України "Про санкції", (постанова ВАКС від 01.09.2022 року по справі 991/3183/22 за позовом Міністерства юстиції України до Євтушенкова Володимира Петровича, третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: АТ «Український науково-дослідний проектно-конструкторський та технологічний інститут трансформаторобудування», ТОВ Науково-інженерний центр «ЗТЗ-СЕРВІС», ТОВ «ЕЛЕКТРОЗАВОД-ВІТ», ТОВ «ТМ-УКРАЇНА», ТОВ «СМАРТ ДІДЖИТАЛ СОЛЮШНС», АТ ХК «Електрозавод» про застосування санкції, передбаченої пунктом 1-1 частини першої статті 4 Закону України «Про санкції»).

Зазнала змін і ст.283 КАС України щодо особливостей провадження у справах за зверненням податкових та митних органів, згідно з якою податкові та митні органи при здійсненні ними визначених законом повноважень можуть звернутись до суду з заявами про: зупинення видаткових операцій платника податків на рахунках платника податків; підтвердження обґрунтованості адміністративного арешту майна платника податків; надання дозволу на погашення усієї суми податкового боргу за рахунок майна платника податків, що перебуває у податковій заставі; зобов'язання керівника підприємства провести інвентаризацію основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, які перебували або перебувають під митним контролем чи використовувалися цим підприємством разом із товарами, які були поміщені у відповідний митний режим; стягнення коштів за податковим боргом; зобов'язання платника податків, який має податковий борг, укласти договір щодо переведення права вимоги дебіторської заборгованості цього платника на податковий орган; встановлення тимчасового обмеження керівника юридичної особи або постійного представництва нерезидента-боржника у праві виїзду за межі України (частину першу статті 283 доповнено пунктом 7 згідно із Законом № 1914-IX від 30.11.2021), (постанова КАС ВС від 20.07.22р. у справі №420/7404/20).

Новелою є і стаття 289/3 КАС України, яка передбачає особливості провадження у справах за

адміністративними позовами про заборону політичної партії (згідно із Законом № 2243-IX від 03.05.2022). Право звернутися з адміністративним позовом про заборону політичної партії має центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань (постанова КАС ВС від 06 вересня 2022 року у справі № П/857/1/22 за позовом Міністерства юстиції України до Політичної партії «ПАРТІЯ ШАРІЯ», третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача, - Служба безпеки України, про заборону політичної партії, апеляційне провадження у якій відкрито).

З моменту військового вторгнення РФ на терени нашої держави судова система України продовжувала виконувати свою основну функцію – здійснення правосуддя незалежними та неупередженими судами, які в надскладних умовах, але, все ж таки, не зупинили свою роботу і продовжили розглядати справи.

Серед них є і Дніпропетровський окружний адміністративний суд, який стоїть на варті захисту порушених прав та інтересів громадян, сумлінно здійснюючи правосуддя для зміцнення довіри суспільства до судової гілки влади.

Так, у період з 01.01.2022 по 01.12.2022 року в провадженні Дніпропетровського окружного адміністративного суду перебувало 30551 судових справ, з яких 22388 надійшли до суду, а 25721 були розглянуті судом в означеному періоді.

З них, під час воєнного вторгнення РФ на територію України, а саме у період з 24.02.2022 по 01.12.2022 року, 17330 судових справ надійшли до суду, 19293 судові справи були розглянуті судом.

Найпоширеніші категорії справ, розглянуті ДОАС за період війни, наступні:

- Справи щодо захисту політичних (крім виборчих) та громадянських прав (788), зокрема щодо: забезпечення права особи на звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів (608), забезпечення права особи на доступ до публічної інформації (11), реалізації владних управлінських функцій у сфері громадянства (29), реєстрації актів цивільного стану, крім актів громадянства (95).

- Справи щодо примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (250).

- Справи, що виникають з відносин публічної служби (1770), зокрема щодо: проходження служби (1611), звільнення з публічної служби (124).

- Справи з приводу реалізації державної політики у сфері економіки та публічної фінансової політики (766), зокрема щодо: державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (8), дозвільної системи у сфері господарської діяльності; ліцензування видів господарської діяльності; нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; реалізації державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності; розроблення і застосування національних стандартів, технічних регламентів та процедур оцінки відповідності (124).

- Митної справи, зовнішньоекономічної діяльності, спеціальних заходів щодо демпінгового та інших імпортів (311), в тому числі щодо: визначення митної вартості товару (28), здійснення публічних закупівель (254).

- Справи з приводу регулюванню містобудівної діяльності та землекористування (169), зокрема у сфері землеустрою; державної експертизи землепорядної документації; регулювання земельних відносин (100).

- Справи з приводу охорони навколишнього природного середовища, зокрема щодо забезпечення екологічної безпеки, у тому числі при використанні природних ресурсів; екологічної безпеки поводження з відходами (8).

- Справи з приводу адміністрування податків, зборів, платежів, а також контролю за дотриманням вимог податкового законодавства (1463), зокрема щодо: погашення податкового боргу (288), адміністрування окремих податків, зборів, платежів (811), зупинення реєстрації податкових накладних (271), збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інших зборів (279).

- Справи зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах праці, зайнятості населення та соціального захисту громадян та публічної житлової політики (11086), зокрема зі спорів щодо: управління, нагляду, контролю та інших владних управлінських функцій (призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат) у сфері відповідних видів загальнообов'язкового державного соціального страхування (10114).

- Загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (10091).

- Справи щодо забезпечення громадського порядку та безпеки, національної безпеки та оборони України (178), зокрема щодо: перебуванням іноземців та осіб без громадянства на території

України (7), дорожнього руху, транспорту та перевезення пасажирів (130).

- Справи зі спорів з приводу реалізації державної політики у сфері освіти, науки, культури та спорту (53).

Фактор війни суттєво вплинув на процеси діяльності та роботи судової системи (відсутність електроенергії, бомбосховищ, належного матеріально-технічного забезпечення, кадровий дефіцит). І в таких умовах проводити відкриті судові засідання стає не можливим та не безпечним.

Але постійні вдосконалення та інтеграція нашої правової системи з демократичними системами ЄС, перехід до світових стандартів державотворення, дозволяють судовій системі України справлятися з такими викликами.

Внесеними змінами до Кодексу адміністративного судочинства України (ст.18) запроваджено функціонування у судах Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, яка передбачає: подання через засоби інтернет-зв'язку позовних та інших заяв, скарг та інших визначених законом процесуальних документів; визначення судді або колегії суддів (судді-доповідача) для розгляду конкретної справи (автоматизований розподіл справ); забезпечує обмін документами (надсилання та отримання документів) в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, а також фіксування судового процесу і участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відео конференції; направлення судових рішень та інших процесуальних документів учасникам судового процесу на їх офіційні електронні адреси; дозволяє використовувати електронний підпис учасникам судового процесу; проводити розгляд справи за матеріалами судової справи у електронній формі.

17.08.21р. Вища Рада Правосуддя прийняла рішення №1845/0/15-21 «Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи», яким запроваджено два ключові модулі : підсистеми «Електронний кабінет» та «Електронний суд».

Підсистема "Електронний кабінет" (Електронний кабінет ЄСІТС, Електронний кабінет) - підсистема ЄСІТС, захищений вебсервіс, що має офіційну адресу в інтернеті (<https://cabinet.court.gov.ua>), який забезпечує процедуру реєстрації користувачів в ЄСІТС, а також подальшу автентифікацію таких осіб з метою їх доступу до підсистем (модулів) ЄСІТС у межах наданих прав.

Підсистема "Електронний суд" (Електронний суд) - підсистема ЄСІТС, що забезпечує можливість користувачам у передбачених законодавством випадках відповідно до наявних технічних можливостей підсистеми ЄСІТС реалізованого функціоналу створювати та надсилати в електронному вигляді процесуальні чи інші документи до суду, інших органів та установ у системі правосуддя, а також отримувати інформацію про стан і результати розгляду таких документів чи інші документи.

Дані модулі почали діяти у всіх судах України з 05.10.2021р. і , як показує практика, вони дозволяють уніфікувати та оптимізувати процеси діяльності судів; мінімізувати вплив людського чинника та недопущення втручання у процеси здійснення правосуддя; підвищити прозорість, зручність та доступність судової системи для громадян і , що виявилось найголовнішим сьогодні, вберегти життя людей.

Сьогодні довели, що Україні – сильна, розумна і сучасна нація, яка впевнено крокує в перед до перемоги і нових перспектив.